

העותרים : גימיל רשאד סנדוקה ואח'
ע"י ב"כ עוה"ד אן סוצ'יו ו/או דן יקיר ואח'
מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
רח' פייר קינג 33, ירושלים 9153102, ת"ד 53262
טל' 02-6521218, פקס : 02-6521219

- נ ג ד -

- המשיבים : 1. הרשות הממשלתית למים ולביוב
2. שר התשתיות הלאומיות, האנרגיה והמים
ע"י מחלקת הבג"צים, פרקליטות המדינה, משרד המשפטים, ירושלים
טל' 02-6466686, פקס 02-6467011
3. חברת הגיחון בע"מ
ע"י ב"כ עו"ד אביב ברנט, משרד קרמר שפירא
טל' : 02-6234258, פקס : 02-6255493
4. עיריית ירושלים
ע"י ב"כ עו"ד דן בן טל ואח'
מאגף היועץ המשפטי, עיריית ירושלים
טל' : 02-6297586, פקס : 02-6296377

תגובה העותרים להודעות המשיבים 1-4

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 2.4.14 וההארכות שניתנו לעותרים להגיש תגובתם מיום 27.10.14 ומיום 3.11.14, העותרים מתכבדים בזאת להגיש את תגובתם להודעות העדכון שהוגשו מטעם המשיבים 1-4, כדלקמן :

1. ביום 25.3.14 פנו העותרים לבית משפט נכבד זה עקב משבר מים קשה, שהתבטא בהפסקה של אספקת המים לשכונות הירושלמיות ראס חי'מיס, ראס שחאדה, שכונת השלום ומחנה הפליטים שועפאט, שמעבר לחומת הפרדה (להלן - "השכונות"). לפי הערכת המשיבה 3, בשכונות אלו

מספר התושבים עומד על כ-80,000 נפש, כאשר תשתיות המים הקיימות מתאימות לאוכלוסיה של כ-15,000 נפש בלבד.

מצוקת המים בשכונות - משבר מתמשך

2. ראשית, וחשוב מכל, יובהר כי אף שמצב החירום ששרר בשכונות בעת הגשת העתירה ובמהלך החודשים מרץ-אפריל 2014 חלף, המצב כיום ממשיך להיות גרוע, ובאופן כללי סובלות שכונות אלה באופן קבוע ממחסור באספקת המים הסדירה שרק הלך והחריף. מחסור זה מתבטא כיום באופן שונה בחלקים שונים של כל שכונה בהתאם למיקום הגיאוגרפי והטופוגרפי של כל בית. באופן כללי, כמעט כל הבתים בשכונות סובלים מזרם מים חלש בכל שעות היממה ובחלק מהבתים אין מים משך שעות היום אלא ישנו זרם רק בחלק משעות הלילה. כמו כן, מתרחשות מעת לעת הפסקות מים. כך, לדוגמה, בבתים רבים מאד בשכונת ראס שחאדה ובשכונת השלום, המרוחקים מקווי המים הראשיים, בהן מתגוררים על פי הערכת המשיבה 3 למעלה מ-40,000 תושבים (נספח א' להודעת המשיבה 3 מיום 9.6.14), הזרם חלש ביותר עד כדי טפטוף בחלק משעות היום. התושבים נאלצים לקום באמצע הלילה ולהפעיל משאבה ולעיתים אף שתיים או שלוש משאבות בו זמנית על מנת לאגור במיכלים מספיק מים שיספקו את צרכיהם במהלך היום למחרת. פעמים רבות זרם המים חלש מדי והתושבים אינם מצליחים למלא את מיכלי האגירה כדי שיספיקו לכל צרכיהם במהלך היום והם נאלצים ללוות מים משכנים.

3. יש להדגיש, כי המשבר שאירע בכלל השכונות במרץ-אפריל 2014 היה יוצא דופן בהיקפו ובמשכו אולם הפסקות מים ארוכות מתרחשות כדבר שבשגרה בשכונות השונות שמעבר לחומת ההפרדה ובמיוחד בתקופת הקיץ. כך, לדוגמה, בחודש ספטמבר האחרון פסק זרם המים כליל למשך שבוע שלם בשכונת ראס ח'מיס עד לתיקון התקלה על ידי המשיבה 3. לאורך השנים יידעו התושבים את המשיבה 3 ואת המשיבה 4 על הפסקות המים מהן הם סובלים.

4. השימוש במיכלי אגירה המוצבים על גגות הבתים והבניינים על ידי כלל התושבים בשכונות חושף את התושבים למחלות ולזיהומים כיוון שהמים העומדים במיכלים חשופים למגוון זיהומים הנגרמים, בין היתר, מחיידקים המתרבים במים עומדים ומתולעים. בנוסף, הצבתם של מיכלי אגירה רבים על גגות הבניינים מהווה סכנה בטיחותית חמורה נוכח המשקל הרב של המיכלים המלאים.

5. יוזכר גם, כי הצפי של המשיבה 3 הוא כי הבעיות הקיימות באספקת המים רק ילכו ויחמירו וכי התקלות צפויות גם בעתיד (נספח ע/2 לעתירה - העתק מכתב מנכ"ל חברת הגיחון לח"כ עדי קול מיום 16.3.14; סעיף 17 לתגובת המשיבה 3 לעתירה מיום 31.3.14).

6. כמו כן, במצב בו כ-80,000 תושבים עושים שימוש בתשתית מים שנועדה לספק את צרכיהם של 15,000 תושבים בלבד, נוצר באופן טבעי חיכוך מתמיד בין התושבים על צריכת המים המועטים והאשמות הדדיות על פגיעה בזרימת המים עד כדי מקרי אלימות קשים בין שכנים.

7. **מצב זה, בו עשרות אלפי אנשים, קשישים וילדים אינם יכולים ליישם באופן סביר וראוי את הזכות הבסיסית למים מחייב פתרון דחוף.** המשיבים ידעו לאורך כל השנים האחרונות על

הגידול החד במספר התושבים בשכונות האמורות, אך לא עשו מאומה כדי להתאים את תשתיות המים לגודל האוכלוסייה. כך, לדוגמה, כבר בשנת 2006 דיווח מינהל קהילתי עוטף ירושלים, כי אומדן היקף התושבים בשכונות דגן הוא כ-40,000 איש (מינהל קהילתי עוטף ירושלים, שכונות ירושלים שמעבר לגדר הבטחונית: תמונת מצב, נובמבר 2006). למעשה, הרשויות עמדו מנגד וצפו במשבר הומניטארי קשה זה, בו אנו מצויים היום, כפי שהורחב ע"י העותרים במסגרת העתירה.

8. למרות זאת, מהודעות המשיבים 1-2 עולה, כי הם אינם מתכוונים לפעול בזמן הקרוב לשינוי מציאות זו ואף לא מתחייבים בתגובתם ללוח זמנים למימוש פתרון בזמן סביר. המשיבים מבקשים לעדכן את בית המשפט רק בעוד ארבעה חודשים בהתפתחויות שיחולו בניסיון למצוא הסדר חלקי בלבד לבעיית המים בשכונות. נוכח המצוקה הקשה ממנה סובלים עשרות אלפי תושבים, מצוקה עליה התריעו התושבים שוב ושוב מאז נבנתה חומת ההפרדה, והזמן הרב שחלף ממועד הגשת העתירה, בקשת המשיבים לעדכן את בית המשפט רק בעוד ארבעה חודשים, מבלי שהם מתחייבים ללוח זמנים כלשהו להתחלת יישום הפתרון, היא בלתי סבירה.

9. **העותרים מתנגדים למתן ארכה של 120 יום להגשת הודעת עדכון על ידי המשיבים 1-2 ומבקשים כי בית המשפט יורה למשיבים להגיש בתוך 60 יום מתווה לפתרון מצוקת המים בשכונות הכולל לוחות זמנים למימושו בזמן הקרוב.**

הרחבת תשתית המים - צורך מיידי

10. המשיבים מסכימים כולם, כי תשתית המים הקיימת רחוקה מלתת מענה למספר התושבים המתגורר באזור כיום, וכי יש צורך בהרחבתה על מנת לספק באופן סביר את צרכי המים של התושבים.

11. המשיבים 1-2 מציעים בתגובתם להגדיל את כמות המים המסופקת לתושבים ואת לחצי המים באמצעות שדרוג חלקי של התשתיות הקיימות. מתשובת המשיבים 1-2 עולה, כי הכוונה היא אך ורק להגדיל את הצינורות המרכזיים בתשתית הקיימת על מנת "לשמר ולהבטיח נגישות למים במידה סבירה" (סעיף 11 לתגובת המשיבים 1-2). גם לפי דברי המשיבה 3 אין הכוונה להביא לפתרון כולל אלא בפתרון חלקי ומינימאלי לבעיה (סעיף 5 לתגובת המשיבה 3).

12. העותרים מברכים כמובן על הכוונה להגדיל את לחצי המים בצינורות המרכזיים אולם יודגש, כי מדובר בפתרון חלקי ובלתי מספק אשר יכול לספק לכל היותר מענה לחלק מתושבי השכונות, ואף זאת רק בטווח הקצר ולא בטווח הארוך. כאמור לעיל, חלק ניכר מהבתים בשכונות מעבר לחומה מרוחק מהצינורות המרכזיים. כמו כן, הטופוגרפיה של השכונות הינה הררית ובתים רבים ממוקמים על גבעות, ודירות רבות הן בקומות עליונות. כתוצאה מכך, לחצי המים בצינורות המחברים את הבתים לצינור המרכזי חלשים ביותר. מבלי לשדרג גם את התשתית המחברת את הבתים לצינורות המרכזיים, תוותר מצוקת המים קשה.

13. עמדת העותרים היא, כי שדרוג זה בוודאי אינו יכול להיות המענה לטווח הארוך. שדרוג המערכת הנדרש לטווח הארוך צריך להיעשות באופן מקיף הרבה יותר, על ידי יצירת רשת צינורות שלמה, אשר תבטיח נגישות סבירה למים עבור כלל התושבים בשכונות. שדרוג הצינורות

- הראשיים הקיימים בלבד, בלי יצירת תשתית אמיתית כמו שמתקיימת בשכונות "רגילות", אינו מהווה פתרון מספק עבור התושבים הסובלים זה שנים רבות מנגישות חלקית ביותר למים.
14. המשיבים אינם מציעים כל פתרון לטווח הארוך, אשר יבטיח כי אספקת המים לכל הבתים בשכונות הירושלמיות מתבצעת כראוי, בלחץ סביר, באופן קבוע וללא הפסקות. ההפך הוא הנכון, המשיבים אף מצהירים כי הפתרון המוצע על ידם יותיר תושבים ללא זרימת מים סדירה: "מטבע הדברים לא יעמיד השדרוג מענה לכל אחד מהתושבים." (סעיף 17 לתגובת המשיבים -1-2).
15. למרות שמדובר בפתרון חלקי בלבד, יש להתחיל את עבודות הרחבת התשתית הקיימת באופן מיידי. אפילו בעניין שדרוג חיוני זה המשיבים אינם מתחייבים ללוח זמנים לביצוע ואף טוענים כי השדרוג כפוף להשלמת הגבייה ממספר תושבים מינימאלי שייקבע (סעיף 17 לתגובת המשיבים 1-2). המדובר בשדרוג שהיה על המשיבים לבצע לפני שנים רבות כאשר היה ברור לכל כי תשתית המים הקיימת לא מספיקה למספר התושבים ההולך וגדל. משכך, **אין להמתין כעת עד לגיבוש פתרון כולל אלא יש להתחיל באופן מיידי בהרחבת תשתית המים.**
16. לצד הרחבת הצינורות המרכזיים, יש לשדרג גם את מערכת הביוב אשר צריכה להתאים לגודלה של תשתית המים. לקראת החורף העומד בפתח, ראוי להזכיר גם את דברי המשיבה 3 לפיהם: "בעת גשמים יוצפו האזורים וייגרמו בהם מפגעים בריאותיים ומפגעים בטיחותיים". (סעיף 40 לתגובה לעתירה). כבר כעת, מערכת הביוב בשכונות אלה סובלת מהצפות חוזרות ונשנות והיא אינה עומדת בעומס הקיים.

חיבור הבתים למים

17. המשיבים 1-2 מצהירים, כי הפתרון שיוצע לתושבים יכלול שדרוג חלקי של התשתיות המרכזיות הקיימות אולם לא יכלול חיבור הבתים לצינורות המים וזאת מכיוון שהבתים בשכונות נבנו שלא כחוק. כמו כן, ההצעה המתגבשת על ידי המשיבים אינה כוללת תשלום עבור המים על פי הצריכה בפועל אלא בהתאם לחיוב נורמטיבי נקוב לתושב (סעיף 17 להודעת המשיבים 1-2).
18. העותרים מבהירים, כי הפתרון המתגבש על ידי המשיבים אינו סביר והוא צפוי להותיר על כנו את המצב הבעייתי הנוכחי. ככל שאין בכוונת המשיבים להסדיר את חיבורי הבתים לתשתית המים ומצופה מהתושבים, כ-80,000 במספר, שיחברו את בתיהם בדרך לא דרך וללא הסדרה לצינורות המרכזיים, המצב הכאוטי הקיים כיום בתחום המים בשכונות לא ייפתר. המשיבים דנים את העותרים להמשך החיכוך מתמיד בין התושבים על אופן החיבור של כל בית למים ולהמשך האשמות הדדיות על פגיעה בזרימת המים, עד כדי מקרי אלימות בין שכנים. לאור זאת, העותרים מבקשים כי החיבור של הבתים לצינורות הראשיים ייעשה בצורה מסודרת על ידי המשיבה 3.
19. העותרים מבקשים להבהיר כי הם מעוניינים, ככל תושב במדינה, לשלם עבור המים שהם צורכים. כפי שפורט בהרחבה בעתירה, תושבי השכונות ניסו במהלך השנים להביא לחיבור מוסדר למערכות המים והביוב באמצעות פניות חוזרות ונשנות למשיבה 3 (ראו סעיף 33 לעתירה, תצהיר העותר 1 והנספחים שצורפו לתצהיר א' 1-5). העותרים אף שיתפו פעולה באופן

מלא עם הצעתה של המשיבה 3 להתקין שעוני בקרה בשכונות אלה ולאפשר גביית תשלומים בגין עלויות המים מהצרכנים.

20. המשיבים 1-2 ו-4 מתעלמים בתגובותיהם מכך שאין לתושבים בשכונות דגן כל אפשרות לבנות באופן חוקי וטוענים שהבניה נעשתה "מבלי שניתן היתר לבנייתם, ללא הסדרה תכנונית, ללא תוכנית כוללת וללא תוכניות נקודתיות..." (סעיף 3 לתגובת המשיבים 1-2). האחריות למצב הנוכחי מוטלת על כתפי רשויות התכנון ובפרט על המשיבה 4 אשר נמנעה במשך שנים ארוכות מלקדם תוכניות בנייה שמכוחן יוכלו התושבים לבנות כחוק. זאת, למרות שנתוני הגידול הטבעי בירושלים המזרחית וכן ההגירה ההמונית לשכונות שמעבר לחומה מאז בניית החומה היו ידועים למשיבה 4 והיה עליה לפעול להעמדת פתרונות בנייה חוקיים שיענו על צרכי התושבים.

21. **לשכונות אלה (מלבד למחנה הפליטים שועפט) לא נערך תכנון מעולם: לא ברמה של תוכנית אב, לא ברמה של תוכנית מתאר ולא ברמה של תוכנית מפורטת** (וזאת מלבד שטח של כ-15 דונמים בלבד שבו קיימות 6 תוכניות בנייה נקודתיות). וודאי שאין לצפות מתושבים שמבקשים לבנות את ביתם שייקחו על עצמם את תפקיד הרשות המקומית ויתכננו תוכנית כוללת לשכונה שלמה. העברת נטל התכנון לכתפי התושבים אינה ריאלית ואין לה כל בסיס משפטי או מעשי.

22. בנוסף, למרות שעל פי "תוכנית מתאר מקומית ירושלים 2000" מסומן שטח השכונות דגן כשטח מגורים עירוני, למיטב ידיעתנו, השטח לא תוכנן מעולם ואין בו ייעודי קרקע המאפשרים בנייה. בהעדר תוכנית מתאר כללית עם ייעודי קרקע, לא ניתן לקדם תוכניות נקודתיות. כידוע, מאז שהפכה תוכנית המתאר "ירושלים 2000" למסמך הקובע בשנת 2008, ובהמשך הפכה למסמך מדיניות, חדלו וועדות התכנון לאשר תוכניות נקודתיות בהעדר תוכנית כוללת, כך שגם מסלול זה אינו פתוח עבור התושבים.

23. מהאמור לעיל עולה, כי לא עמדה בפני התושבים כל אפשרות תכנונית וזאת בניגוד לטענות המשיבים 1 ו-2 שמדבריהם ניתן להסיק כאילו העותרים "בחרו" בבניה שלא כחוק על פני אפשרות חוקית שהיתה פתוחה בפניהם. בנסיבות אלה של מחדל תכנוני מתמשך ולאור החיוניות של המים כמצרך בסיסי ומעמדה החוקתי של הזכות למים, העמידה של המשיבים 1-2 בהודעותיהם על תנאי סעיף 157א לחוק התכנון והבניה, התשכ"ה-1965 היא בלתי סבירה ובלתי הוגנת מיסודה. **על המשיבים להציע פתרון, אשר יאפשר חיבור למים של כלל הבתים בשכונות, אף אלה שנבנו ללא היתר בנייה.**

הפליה לעומת יתר השכונות בירושלים המזרחית

24. מעמדן של השכונות הירושלמיות שמעבר לחומה, בהן נאלצו התושבים לבנות ללא אישורים מתאימים בהיעדר תוכניות בנייה תקפות שמכוחן ניתן להנפיק אישורי בנייה, אינו שונה ממעמדן של השכונות האחרות בירושלים המזרחית. על כן העותרים מבקשים, כי המשיבים יישמו גם בשכונותיהם את הפתרון שיושם ביתר השכונות בירושלים המזרחית, קרי חיבור בתים לשעוני בקרה והנחת קווי מים. בארבע השנים האחרונות ביצעה המשיבה 3 פרויקט נרחב בשכונות ירושלים המזרחית במסגרתו חוברו כ-15,000 בתים לשעוני בקרה והונחו קווי מים. כפי שכתב בעתירה, המשיבה 3 התכוונה לחבר גם את השכונות דגן לשעוני בקרה ואף הוחל בסיוע המינהל

- הקהילתי במילוי טפסים והיתה היענות נרחבת מצד התושבים. מסיבה לא ברורה המשיבה 3 חזרה בה מכוונתה והפריקט לא יצא אל הפועל.
25. בדוח השנתי לשנת 2013 של המשיבה 3 המופיע באתר האינטרנט שלה צוין, כי אחד הפרויקטים העיקריים המתוכננים לשנת 2014 הוא "התקנת מערכת שעוני מים לצרכנים במזרח העיר" ומוסבר כי: "תמשיך הגיחון בשנה הקרובה את פעילותה משנים קודמות הכוללת הנחת קווי מים והתקנת שעוני מים לביקורת בשכונות שונות במזרח העיר." (חברת הגיחון בע"מ, דוח שנתי: תאגיד הביוב והמים של ירושלים לשנת 2013, עמ' 14 30.4.14).
26. הפתרון המוצע לעותרים על ידי המשיבים הוא **נחות בהרבה** מזה שיושם בירושלים המזרחית וזאת מבלי שקיימת הבחנה רלוונטית בין התושבים. **משכך, על המשיבים לחבר גם את הבתים שבשכונות הללו למערכת המים ולהתקין להם שעונים - רגילים או בקרה- שימדדו את צריכת המים.**
27. ההחלטה להותיר שכונות אלה מחוץ להסדר האחיד והכולל שיושם בכל שכונות ירושלים המזרחית האחרות אינה סבירה. יוזכר, כי מדובר בתושבי קבע של מדינת ישראל המתגוררים בשכונות הנמצאות בשטח המוניציפאלי של ירושלים. הפרדת השכונות באמצעות חומת הפרדה מיתר שכונות העיר אינה יכולה להוות הצדקה להפלייתם של התושבים בשכונות אלה לעומת יתר תושבי ירושלים המזרחית.
28. נזכיר שוב את מחויבויות כלל רשויות המדינה והרשויות המוניציפאליות, ובכללם המשיבים, להמשיך ולהבטיח לתושבי השכונות את שגרת חייהם על אף בניית החומה (בג"ץ 6193/05 ראס ח'מיס נ' הרשות המוסמכת (25.11.2008)) וכן להבטיח את צרכי התושבים כך שהקמת חומת הפרדה לא תמנע מהם את השירותים המלאים שלהם הם זכאים בדומה לשאר תושבי ירושלים המזרחית (החלטת הממשלה מס' 3873 מיום 10.7.05).

6 בנובמבר 2014

אן סוציו, עו"ד
ב"כ העותרים